

D • N
18/6 1951

Tredje ståndpunkten och USA

I den tredje ståndpunkt som vägrar att ta ståndpunkt till världskonflikten ligger tendensen att betrakta denna som en konflikt mellan USA och Ryssland, med Europa, Västeuropa, som en för närvarande oskyldigt lidande tredje man, som en i framtiden medlande och dömande tredje kraft. Detta betraktelsesätt är förstafeligt: i dagens situation framstår de två mäktigaste staterna som de egentliga motståndarna i det kalla kriget, och även de västeuropeiska stater som är allierade med USA söker efter måttet av sina krafter att vid skilda tillfällen bromsa den amerikanska aktiviteten.

Bristen på realism i denna syn på läget är likväl påtaglig. USA är med starka band knutet vid Europa: det består av utvandrade européer, dess härskande åskådning är en kristet färgad humanitär idealism av europeiskt ursprung — och, framför allt, Västeuropas undergång skulle medföra en ofantlig försämring av Amerikas position. Men Europa är i ännu mycket högre grad beroende av USA. För Europa gäller det livet, uppenbart och omedelbart. Tänk bort Amerika, och Västeuropa är inte längre till, det förvandlas till några nya, från Moskva styrda republiker i Sovjetunionen. Den tredje ståndpunkt som nu vill proklamera Europas oberoende av både väst och öst blir därför i praktiken ett försök att bana väg för den ryska erövringen. Att detta i grunden inses även av dem som står neutralismen nära framgår klarast av att just dessa personer reagerar starkt då USA synes benäget att koncentrera sina hjälpaktioner till Asien i stället för till Europa — när det gäller kan man inte blunda för insikten att Europa inte kan leva utan Amerikas stöd.

Denna insikt utesluter naturligtvis inte att de västeuropeiska staterna kan och bör öva inflytande på den amerikanska politiken, att det är en gemensam politik för västern som om möjligt bör utformas. Den ute-

sluter inte heller förhoppningar om att ett Västeuropa, som saneras och enas under skydd av Amerikas makt, i framtiden skall bli i stånd att värja sig utan hjälp. Det är i själva verket detta mål som den amerikanska politiken arbetar för.

Till de vaga känslor och föreställningar som ingår i den vaga neutralismen hör också en anti-amerikanism med skilda motiv och traditioner som drivkrafter. Oviljan mot beroendet tar sig uttryck i ovilja mot beskyddaren, själva makten framkallar irritation, den tacksamhet som lånen och hjälpsändningarna mottas med är blandad med olust och därmed också med en nypa illvilja. Dessa alltför mänskliga känslor är det knappast lönt att kritisera; de brukar bli mindre starka och farliga om man är medveten om deras ursprung. En traditionell känsla av överlägsenhet gentemot det "unga" Amerika spelar också in; här kan konservativa och radikala neutralister mötas i högfärd och förakt. Grundvalarna för den känslan är Amerika i färd med att förstöra genom sin litterära blomstring, sina enastående insatser inom natur- och socialvetenskap, sitt arbete för folkbildning och social utjämning.

Viktigare är kritiken av Amerika från klart politisk, främst socialistisk, synpunkt. USA beskrives som efterblivet, därför att det saknar socialistiska partier av betydelse; sedan ett sekel har europeiska doktrinärer förkunnat att socialismen snart skall komma till USA, men i själva verket har denna riktning, efter en kort uppgångsperiod i början av detta århundrade, oavbrutet försvagats. Man talar efter marxismens mönster — med dess eleganta beundran för aristokraten och överlägsna välvilja mot prole-

tären — om Amerika som småborgerlighetens och medelklassens fäste, om detta avskryvbara land där arbetarna inte är klassmedvetna och förbittrade.

Den som är övertygad anhängare av allmän socialisering har självfallet rätt från sina utgångspunkter: han måste betrakta Amerika med olust. Men den som inte är doktrinär socialist, utan ser det väsentliga i allmänt välstånd, social jämlikhet, medborgerlig frihet och folkstyrelse måste snarare i Amerika se ett föregångsland. Är det inte glädjande att den stora massan av arbetare känner sig som medelklass därför att de har det bra? Är det inte i den riktningen den svenska socialdemokratins arbetat och arbetar, med i det hela obestridlig framgång? Och är det inte något olidligt med dessa intellektuella, som är förtvivlade över att arbetarna är nöjda och inte hatfulla och revolutionära?

Det finns mycket att kritisera i USA: ett slags schablon och trivialitet i umgänge och attityder som är mer utbredd och markerad än hos oss, fördomar och orättvisor mot negrerna och andra folkgrupper, de snabba politiska kastningarna, en tendens till likriktning, inte genom statens utan genom den allmänna opinionens tvång — och mycket annat som den vakna amerikanska samhällskritiken ständigt erinrar om. Men vi måste ha klart för oss att det här är fråga om sådana brister och svagheter som — på olika områden — har motsvarigheter i europeiska demokratier. Vi måste lära oss att tala om Amerikas förtjänster och fel på samma sätt som vi talar om Sveriges, Englands eller Frankrikes. Klyftan går för varje demokrat inte mellan USA och Europa, utan mellan de stater som verkar för frihet och social rättfärdighet å ena sidan, tyrannierna å den andra. Den tredje ståndpunkten eller neutralismen får fritt framföras i Amerika och Europa — den är brottlig i Ryssland och andra diktaturer — därför är den tredje ståndpunkten fel.

Det återstår att diskutera den tredje ståndpunktens anknytning till vad vi kan kalla den antipolitiska individualismen.